

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Acta oeconomica et informatica – mimoriadne číslo
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2012, s. 10–14

GLOBÁLNE PROBLÉMY A ETICKÉ ASPEKTY V POTRAVINOVOM REŤAZCI

GLOBAL PROBLEMS AND ETHICS ASPECTS IN FOOD CHAIN

Zuzana KAPSDOREROVÁ, Mária DOBIŠOVÁ, Zuzana POGRANOVÁ

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Globalization brings to the food chain new challenges and risks relating to health and consumer interests worldwide. On the other hand, farmers have been in a long-term perspective challenging climate changes and reforms; they face high entry costs and the purchasing power of supermarket chains. Among the priority issues there have been brought issues of food security, improving the economic viability of farmers and their position in the food chain in order to provide a dynamic and competitive agricultural sector. Current development point out the need to increase world food production, as the demand for food is supposed to be increased by seventy percent in 2050. Undoubtedly, the most important aspect which is necessary to be realized is that the future of the agricultural sector lies not only in production and economic function but also in environmental and social functions. The aim of this paper is to analyze the current problems in the world agriculture sector and to highlight the ethical issues associated with their solution.

Key words: agricultural policy, food safety, globalization, food production, price volatility

Materiál a metódy

Príspevok poukazuje na aktuálne výzvy a riziká, ktorým potravinový reťazec v súčasnosti čelí. Zaobrá sa potravinovou bezpečnosťou a jej nosnými piliermi, ktorími sú dostupnosť, prístup, využitie a sústavný prístup k potravinám. Cieľom príspevku je analyzovať súčasné problémy v agrárnom sektore vo svete a poukázať na etické aspekty spojené s ich riešením. Podkladové údaje pre tvorbu príspevku boli čerpané z materiálov FAO, Svetovej banky a iných svetových štúdií.

Výsledky a diskusia

Potravinová bezpečnosť

Počas konania svetového potravinového samitu v roku 1996 bola vytvorená komplexnejšia definícia potravinovej bezpečnosti, podľa ktorej sa bezpečnosťou potravín rozumie sústavný a cenovo dostupný prístup k potravinám, ktoré sú bezpečné, výživné a potrebné pre aktívny a zdravý život človeka na úrovni individuálnej, domácností, národnej, regionálnej a globálnej.

V správe EÚ o uznaní poľnohospodárstva ako strategického odvetvia v súvislosti s potravinovou bezpečnosťou (2010) sa uvádzá, že právo na potravinovú bezpečnosť je základným ľudským právom a zabezpečí sa vtedy, keď budú mať všetci ľudia neustále fyzický a hospodársky prístup k primeranej, zdravotne neškodnej a výživnej strave, aby sa tak uspokojili ich výživové potreby a potravinové preferencie v prospech aktívneho a zdravého života.

Nosnými piliermi potravinovej bezpečnosti sú dostupnosť, prístup, využitie a sústavnosť. Dostupnosť potravín znamená zabezpečenie dostatočného množstva potravín v primeranej kvalite. Je definovaná úrovňou a stabilitou potravinovej produkcie, uskladnenia, distribúcie a spracovania. Prístup k potravinám je podmienkou správnym fungovaním potravinového trhu, ako aj cenou potravín vo vzťahu k výške príjmom obyvateľov

krajiny. Kým v krajinách Severnej Ameriky, Austrálie a Európskej únie obyvatelia utrácajú na potraviny menej ako 25 % z celkových príjmov, v krajinách Južnej Ameriky, Ázie a v Afrike výdaje na potraviny prekračujú hranicu až 50 %. Pod využitím potravín sa rozumie vyvážená výživová hodnota potravín, t. j. obsahová mnohotvárnosť a pestrosť, ako aj správna produkcia a spracovanie potravín, ktoré je garanciou bezpečnosti potravín. V oblasti výživy štvrtý pilier potravinovej bezpečnosti (stabilita potravín) vyjadruje sústavný prístup jednotlivcov, domácností a populácie k potravinám. Pojem stabilita spočíva v zabezpečení potravín počas celého roka, bez ohľadu na sezónnu produkciu, ekonomicke alebo klimatické problémy.

Pipek (2000) uvádzá, že potravinová bezpečnosť agrárnej koncepcie vymedzovala slovenskému poľnohospodárstvu úlohu zabezpečiť v základných komodítach agropotravinárskeho trhu SR vlastnou domácou produkciou potravín a potravinových surovín v rozsahu reálneho spotrebiteľského dopytu tak, aby úroveň zabezpečovania v podmienkach relatívne otvoreného trhu neklesla pod 90 %. V súčasnosti je cieľom programu EÚ bezpečnosť potravín riešiť základné štrukturálne príčiny potravinovej neistoty. Program prispieva k zmierneniu chudoby a potravinovej neistoty v krajinách s chronickou potravinovou neistotou; zároveň zmierňuje dopady krízy na najzraniteľnejšie obyvateľstvo. Mimoriadna pozornosť sa venuje úlohe preklenovacieho nástroja medzi krátkodobou (krízová situácia) a dlhodobou (rozvoj) situáciou. Rozsah tejto preklenovacej funkcie zahŕňa zdíhavú krízu, obnovu a riešenie štrukturálnej potravinovej neistoty ako prvý krok smerom k dlhodobému zmierneniu chudoby. Vzhľadom na viacrozmernú povahu bezpečnosti potravín a chudoby EÚ prepracovala svoju stratégiju pre bezpečnosť potravín v nariadení Rady EÚ č. 1292/96 o politike potravinovej pomoci, riadení potravinovej pomoci a špeciálnych operáciách na podporu bezpečnosti potravín. Z toho dôvodu od roku 1996 začlenil prístup EÚ politiku bezpečnosti potravín do cieľov udržateľného rozvoja a boja proti chudobe. V záujme realizácie novej SPP, zameranej na zvyšovanie informovanosti verejnosti o zdravom stravovaní, by mal byť zohľadený vzorec potravinová bezpečnosť – výživa – kvalita – blízkosť – inovácie – produktivita.

Základné princípy politiky bezpečnosti potravín EÚ sú:

- Rozvíjanie programov bezpečnosti potravín v rámci podpory zmierňovania chudoby.
- Vziať do úvahy problémy prístupu k jedlu kvôli nízkemu príjmu a nielen otázky dostupnosti potravín.
- Zameranie sa na partnerstvá: programy bezpečnosti potravín vyvinuté v rámci národných stratégii, ktoré príjemcov zapájajú do rozvoja a implementácie aktivít potravinovej bezpečnosti.
- Hľadanie kompatibility s rozvojovou politikou Európskej únie.
- Zaistenie toho, že zásahy potravinovej pomoci sú zlúčiteľné s kódexom správania dohodnutým medzi Európskou komisiou a členskými štátmi, najmä pokiaľ ide o:
 - rozdelenie potravinovej pomoci založené na potrebe,
 - smerovanie potravinovej pomoci k najzraniteľnejšiemu obyvateľstvu,
 - uprednostnenie miestneho a regionálneho nákupu (trojstranný obchod navzájom medzi EÚ a dvoma rozvojovými krajinami).

Kvalita verus kvantita potravín

Hlavným cieľom politiky potravinovej bezpečnosti Európskej únie je dosiahnuť čo najvyššiu úroveň ochrany ľudského zdravia a záujmov spotrebiteľov v tejto oblasti. Preto sa zameriava na bezpečnosť potravín a ich vhodné označovanie – pričom zohľadňuje rozmanitosť tradičných výrobkov – a zároveň sa snaží zabezpečiť efektívne fungovanie vnútorného trhu. EÚ v tejto súvislosti vypracovala komplexný súbor právnych predpisov v oblasti bezpečnosti potravín, ktoré neustále monitoruje a prispôsobuje novým podmienkam. Právne predpisy vychádzajú z analýzy rizika. Založenie Európskeho úradu pre bezpečnosť potravín (EÚBP), ktorý poskytuje poradenstvo k súčasným a budúcim rizikám, podľa najnovších vedeckých poznatkov významne prispelo k podpore práce inštitúcií EÚ zameranej na ochranu spotrebiteľov v EÚ.

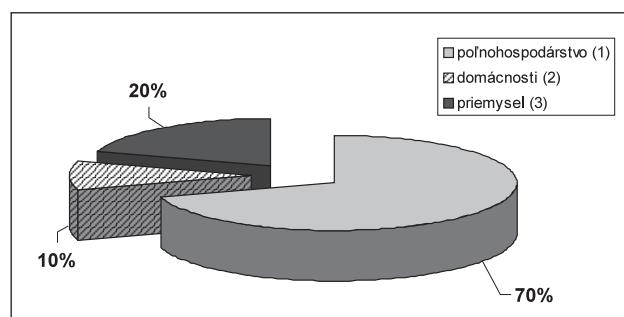
Napriek záujmu spotrebiteľov o kvalitné potraviny sa v súčasnej dobe vynára otázka kvantitatívna a tou je dostupnosť potravín. Svetová ekonomická kríza významným spôsobom zasiahla agrárny rezort. Jej dôsledky zapríčinili cenovú kolísavosť potravín, čo viedlo k cenovému a sústavnému obmedzeniu obyvateľov planéty k potravinám. Nielen ekonomická kríza spôsobuje otázniky nad potravinovou bezpečnosťou. V súvislosti so zabezpečením potravinovej bezpečnosti treba sledovať vývoj populácie a s ním súvisiacu potrebu produkcie potravín a zabezpečenie dostupnosti potravín pre každého človeka na tejto planéte. Tabuľka 1 poukazuje na vývoj svetovej populácie do roku 2050. V 20. storočí svetová populácia narástla štvornásobne a hospodárska produkcia 40-násobne. V súvislosti s rastom svetovej populácie, ktorá aktuálne rastie tempom 1,1 % sa odhaduje, že svetová produkcia potravín by sa mala do roku 2050 zvýšiť o 50 %, pričom sa odhaduje, že do roku 2015 vzrasť dopyt po kukurici, pšenici, zelenine a ovocí v porovnaní s rokom 2005 o 20 % a dopyt po sóji a cukre by sa mal zvýšiť ešte

výraznejšie. Svetová produkcia potravín zahŕňa vyprodukované množstvo, ceny výrobcov, úrody a pestovateľské plochy. Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) odhaduje, že 80 % produkcie by malo pochádzať z efektívnejšieho využívania vstupov a intenzívnejšej produkcie. Zostávajúcich 20 % by malo pochádzať z expanzie na nových obrábaných pôdach v Južnej Amerike a sub-saharskej Afrike. International Fund for Agricultural Development (IFAD) odhaduje, že výroba potravín v rozvojových krajinách by sa mala zvýšiť až o 70 %, aby sme v roku 2050 mohli zabezpečiť príjem potravín pre odhadovaných viac ako 9 mld. obyvateľov tejto planéty.

Kvantita verus klimatické zmeny

Poľnohospodárska produkcia sa od roku 1961 zvyšuje a rastie stabilným 2% tempom. Rýchly rast poľnohospodárskej produkcie má aj svoje negatívne prejavy, ktoré spočívajú v podhodnotení ekosystémov – klimatické zmeny, erózia pôdy, zásobovanie vodou a znečisťovanie spodných vôd a strata biodiverzity. Spotreba fosílnych palív sa zvýšila 16-násobne, výlov rýb 35-násobne a využívanie vody 9-násobne. Zároveň dochádza k celosvetovému poklesu druhov a prírodných biotopov, ktorý nastáva takmer 1 000-násobne rýchlejšie ako je bežné v prírode. V samotnej EÚ hrozí vyhynutie až štvrtine živočíšnych druhov. Väčšina ekosystémov slúžieb je znehodnoteňných a ekosystémy už nedokážu zabezpečovať základné a životne dôležité služby ako opelovanie, čistú vodu a vzduch, reguláciu záplav či eróziu pôdy.

Jedným z najvýznamnejších aspektov klimatických zmien je ich vplyv na dostupnosť vody. Na severe Európy sa očakáva veľa vody v určitých obdobiach so zvýšeným rizikom záplav, kým na juhu vodné zdroje vysychajú. Je pravdepodobné, že bude zvýšené riziko záplav v horských oblastiach. Odhaduje sa napríklad, že v Alpách sa zvýší riziko záplav o 20 %. Celkovo sa očakáva, že model klimatických zmien bude pre európske poľnohospodárstvo prospěšný. Keď berieme do úvahy dôsledky klimatických zmien vo svetovom meradle, mala by byť Európa

Obrázok 1 Spotreba vody v poľnohospodárstve, priemysle a v domácnostiach

Zdroj: (FAO, 2007), vlastné spracovanie

Figure 1 Water usages in agriculture, industry and households

Source: (FAO, 2007), own processing

(1) agriculture, (2) households, (3) industry

Tabuľka 1 Vývoj svetovej populácie do roku 2050

Roky (1)	1750	1850	1950	1995	2005	2007	2050
Počet obyvateľov (2)	790 000	1 260 000	2 555 000	5 712 809	6 122 790	6 670 799	9 100 000

* rok 2050 – odhad

Zdroj: FAO

Source: own research

* year 2050 – estimation

Source: FAO

Table 1 World population growth by the year 2050
(1) year, (2) population

vystavená menším negatívnym dôsledkom ako väčšina iných regiónov. To predstavuje príležitosť zvýšiť podiel Európy na svetovej produkcií potravín a z globálneho hľadiska môže byť nevyhnutné zvýšiť produkciu potravín v Európe s cieľom udržať globálnu potravinovú bezpečnosť. Následkom nedostatku vody budú niektoré krajiny na Blízkom východe takmer úplne závislé od dovozu základných potravín z iných štátov. Obrázok 1 poukazuje na spotrebu vody v poľnohospodárstve, priemysle a v domácnostiach.

Svetový hľad verzus plytvanie potravinami

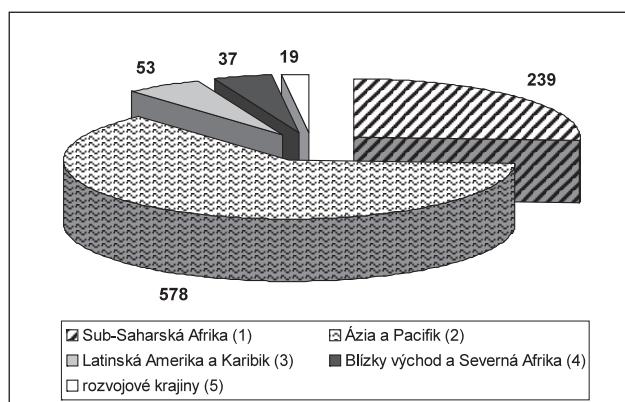
Kadlečíková (2003) uvádza, že chudoba a hľad sú viacdimensionálnym fenoménom, ktorý má viac príčin, včítane nedostatočného ekonomickej rastu a investícii, pretrvávajúcej spoločenskej nerovnosti, nedostatočných záchranných sietí a minimálnych investícii do vzdelávania a zdravotníctva. V záujme ekonomickej rastu je potrebné zmierniť mestskú a vidiecku chudobu, zabezpečiť prístup k potravinám, zlepšiť vzdelávanie a zdravie občanov, vytvoriť lepšie podmienky pre ženy žijúce v chudobe, zlepšiť správu vecí verejných, uviesť nové technológie. FAO v tomto smere vyvíja nové programy, aby vyriešilo problémy chudoby a hľadu, a to tak na globálnej, ako aj regionálnej a národnej úrovni. Podľa odhadov OSN každé zdraženie tovarov akútnej potreby o 1 % spôsobí, že 16 miliónov ľudí sa ocitne v potravinovej neistote. Prakticky oddnes až do roku 2015 bude pri takomto trende na svete 1 miliarda 200 tisíc miliónov chronicky hľadujúcich.

Pokrok, ktorý bol za desaťročie urobený v otázke zmierňovania hľadu na globálnej úrovni, zostáva cieľ aj nadálej nedostihnutelný v subsaharskej Afrike, na Blízkom východe a v severnej Afrike, kde pretrvávajúci potravinový neistotu zhoršuje politická nestabilita. Podľa odhadov FAO v roku 2010 hľadovalo na planéte 925 miliónov ľudí (obrázok 2). Podľa Svetovej banky sa od júna 2010 dostalo až 44 mil. ľudí v celom svete na hranicu extrémnej chudoby v dôsledku rastu cien potravín. V USA žije na hranici chudoby 43,6 mil. ľudí, z čoho 19 mil. Američanov žije pod hranicou extrémnej chudoby. Aj v Európskej únii stále existuje problém chudoby a hľadu; kedže 79 miliónov ľudí v EÚ žije pod hranicou chudoby (60 % priemerneho príjmu v krajinе, kde daná osoba žije); a kedže 16 miliónov občanov EÚ dostalo minulú zimu potravinovú pomoc prostredníctvom charitatívnych organizácií, nakoľko potravi-

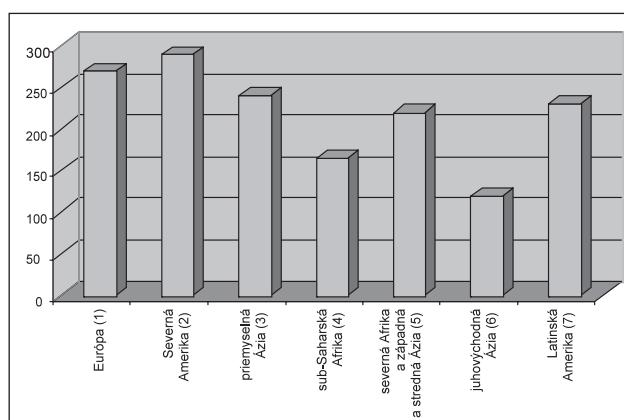
nová bezpečnosť je pre Európu hlavnou témou a vyžaduje koordináciu medzi jednotlivými oblastami sektorových politík na úrovni EÚ a mimo nej, ako sú SPP, energetická politika, výskum, rozvoj a obchod.

V posledných rokoch vyšlo najavo, že kľúčový problém v plnení cieľov v oblasti potravinovej bezpečnosti sa objavuje v krízových situáciách, obzvlášť tých, ktoré majú zložitý a zdĺhavý charakter, v prípade politickej nestability a v transformujúcich sa krajinách. Globálna situácia, pokiaľ ide o potravinovú neistotu poukazuje na celý rad ohrozených a nestabilných štátov, ktoré nemajú kapacitu ani vhodný inštitucionálny rámec, aby mohli implementovať dlhodobé stratégie, keď čelia rozvinutým krízam. V roku 2005, 43 krajín čeliло závažnému nedostatku potravín, z toho 23 v Afrike a ostatné v Ázii a Latinskej Amerike. Rozsah a opakovanie problému vyžaduje nový, dlhodobý, štrukturálny prístup k riešeniu základných príčin potravinovej neistoty. Potravinová neistota, ktorá je jednak príčinou a jednak dôsledkom absolútnej chudoby, nie je dostatočne zohľadňovaná ako rozvojový cieľ ani ako ukazovateľ hospodárskeho a sociálneho pokroku. Často sa úzko spája s krátkodobými opatreniami ako je dodávka potravinovej pomoci alebo zvyšovanie zásob potravín, pričom sa neberie do úvahy jej viaczerný charakter. Jej riešenie nie je cieľom, ktorý by bol dostatočne zohľadňovaný v dlhodobých vnútroštátnych rozvojových stratégiách. Za pozitívum možno považovať fakt, že druhá generácia stratégií na znižovanie chudoby viac zohľadňuje potravinovú bezpečnosť, nakoľko si vlády jednotlivých krajín čoraz viac uvedomujú dôležitosť zavedenia vnútroštátnych stratégií a programov.

V súvislosti s problematikou riešenia svetového hľadu sú zarážajúce údaje, ktoré poukazujú so zaobchádzaním s potravinami. Parfitt et al. (2010) tvrdí, že plytvanie potravín nastáva vtedy, ak dochádza k zniženiu množstva vyprodukovaných potravín v potravinovom reťazci určeného na spotrebu obyvateľov. Plytvanie potravín sa uskutočňuje vo výrobnej etape, v spracovateľskej etape a na konci potravinového reťazca – u spotrebiteľa. K plytvaniu v zmysle „potravinového odpadu“ dochádza na konci potravinového reťazca (pri veľkoobchodnom, maloobchodnom predaji a pri konečnej spotrebe a sú odrazom správania sa obchodníkov a konečných spotrebiteľov k potravinám).

Obrázok 2 Počet hľadujúcich vo svete v miliónoch
Zdroj: <http://www.fao.org/hunger/en/>, vlastné spracovanie
Figure 2 The number of hungry people world-wide
Source: <http://www.fao.org/hunger/en/>, own processing
(1) Sub-Saharan Africa, (2) Asia Pacific region, (3) Latin America and Caribic, (4) Near East and Northern Africa, (5) developing countries

Obrázok 3 Plytvanie potravinami vo svete
Zdroj: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/ags/publications/GFL_web.pdf, vlastné spracovanie
Figure 3 World waste of food
Source: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/ags/publications/GFL_web.pdf, own editing
(1) Europe, (2) North America, (3) Industrial Asia, (4) Sub-Saharan Africa, (5) Northern Africa and Western and Middle Asia, (6) South-Eastern Asia, (7) Latin America

Možno pozorovať významné rozdiely v plynvaní potravinami medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami. Kým v rozvinutých krajinách dochádza k plynaniu 40 % potravinami v predaji a domácnostiach v rozvojových krajinách dochádza k 40% plynaniu potravín vo fáze zberu a spracovania. Celkové plynvanie potravín v Európe a Severnej Amerike je 280 – 300 kg.rok⁻¹ v sub-saharskej oblasti je to 120 – 170 kg.rok⁻¹. Obrázok 3 znázorňuje, že plynvanie potravinami na spotrebiteľa v Európe a Severnej Amerike je 94 – 115 kg.osoba⁻¹.rok⁻¹, kým v sub-saharskej Afrike a severovýchodnej Ázie je plynvanie potravinami 6 – 11 kg.osoba⁻¹.rok⁻¹. Svet ročne vyhodí tretinu produkcie potravín, čo predstavuje za rok 25 miliónov ton potravín. Takéto množstvo vyhodených potravín možno považovať za ekologicky, ale aj ekonomicky škodlivé.

Kvalita produkcie potravín verus alternatívne zdroje a spôsoby výroby

S potrebu zvýšenia produkcie a vyčerpávaním prírodných vstupných zdrojov potrebných na ich produkciu sa otvára otázka alternatívnych zdrojov, produkcie biopalív a spôsoby výroby GMO, mikro či nanotechnológií. Cieľom EÚ je do roku 2020 zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov v konečnej spotrebe energie na 20 %. Súčasťou tohto cieľa je aj nárast využívania biopalív na úroveň minimálne 10 % do roku 2020. Podľa štúdie Kojima, Mitchell and Warda (2007) výroba biopalív zaberá poľnohospodársku pôdu určenú na produkciu potravín, čím vplyva na rast cien potravín. Silný nárast produkcie biopalív v USA a EÚ bol podporovaný subvenciami, povinnými kvótami a dovozovými clami. Bez tejto politiky by bola produkcia biopalív nižšia a nárast cien potravínarskych komodít by nebol taký vysoký. Z etického pohľadu sa kladie väčší dôraz na výrobu biopalív, ktoré sa vyrábajú z drevnatých materiálov (napr. drevotrieska, slama, stavebné drevo, hnojivo), ktoré majú vyššiu kvalitu paliva, ako do biopalív vyrábaných z rastlín ako repka olejná, kukurica, obilie, cukrová trstina a iné. Novela zákona o obnoviteľných zdrojoch energie a zákona o spotrebnej dani z minerálneho oleja, účinná v SR od 1. januára 2011, stanovuje jednak každoročné zvyšovanie referenčných hodnôt podielu konečnej energetickej spotreby biopalív v doprave (z 3,8 do konca roku 2011 na 8,5 % do konca roku 2020) a tiež minimálny obsah biokomponentov pre jednotlivé druhy pohonných látok. Úľavy na spotrebnej dani budú mať len tie zmesi minerálnych olejov, ktoré v danom roku spĺňajú určený minimálny obsah biopaliva. Novela takisto rozšírila okruh biogénnych látok o bioetanol a doplnila štátny dozor, ktorý je oprávnený vykonávať kontrolu minimálneho limitu obsahu biopalív v pohonných látach o colné úrady.

Kolísavosť svetových cien potravín

Kadlečíková a Filo (2011) uvádzajú, že FAO index cien potravín sa od roku 2007 zvýšil o 52 %. Tento obrovský nárast cien potravín môže zmazať pokrok, ktorý sa dosiahol v boji so svetovou chudobou. Prezident Svetovej banky Zoellick (2011) tvrdí, že v mnohých rozvojových krajinách utratia ľudia až tri štvrtiny svojho príjmu za jedlo. Keď sa zvýšia ceny základných potravín, bude to pre nich ťažká situácia. Medzi faktory vplyvajúce na zvyšovanie cien potravín možno zaradiť nasledovné:

- Rastúca cena ropy.** Neustále sa zvyšujúca cena ropy vytvára tlak na rast cien potravín. Najvýznamnejší faktor z tohto zoznamu môže byť cena ropy. Spôsob, akým pestujeme potraviny je výrazne závislý od ropy. Pri eskalujúcich cenách ropy sa zdaraže celý systém pestovania

potravín. Ak zostanú ceny ropy vysoko, zostanú vysoko aj ceny potravín.

- Úbytok poľnohospodárskej pôdy, slabá úroda a chroby.** Slabá úroda v rokoch 2007 a 2010, ktorú zdecimovalo nepriaznivé počasie a požiare, sa prejavila i na cenách potravín.
- Klimatické zmeny.** Vplyv klimatických zmien má väzny vplyv na poľnohospodárstvo, je veľmi významný predovšetkým v dôsledku nedostatku vody, sucha, záplav a zosuvov pôdy.
- Nevhodné trhové opatrenia.** Vysoká neúroda vedie čelných predstaviteľov k prijatiu ochranárskych trhových opatrení, akými je zákaz vývozu komodít, napr. v Rusku, na Ukrajine, Indii a pod. Dotačná podpora etanolu, napr. v USA spôsobuje rast cien kukurice až o 40 %. Rovnako cenové výkyvy spôsobujú aj chýbajúce, respektíve nedostatočné skladové priestory.
- Špekulácie na trhu.** Významnú úlohu by mal zohrávať Europský orgán pre cenné papierne a trhy (ESMA), ktorý by mal mať väčšie právomoci s cieľom predchádzať manipulácií a zneužívaniu na komoditných trhoch. Ďalej by bolo vhodné, aby sa obchodovanie s potravinovými komoditnými derivátkmi obmedzilo iba na investorov priamo napojených na poľnohospodárske trhy, nakoľko sa komoditné deriváty odlišujú od iných finančných derivátov.
- Zmena spotrebiteľských návykov.** Oživovanie ekonomiky v chudobných krajinách, s čím súvisí rast príjmov obyvateľstva, zapríčiuje zvýšený dopyt po potravinách a zmenu spotrebiteľských návykov.
- Efektívnejšie fungovanie potravinových reťazcov.** Keďže potravinárske odvetvie je rozdrobené a dodávateľský reťazec je dlhý a veľmi komplexný, pričom zahŕňa mnoho sprostredkovateľov je nutné prehodnotiť aj systém fungovania potravinových reťazcov. V súčasnosti dochádza k zneužívaniu dominantného postavenia nákupcov, uplatňujú sa nekalé zmluvné praktiky vrátane oneskorených platieb, jednostranné zmeny zmlúv, predbežné platby za prístup k rokovaniam, obmedzený prístup na trh, nedostatok informácií o tvorbe cien a rozložení ziskových rozpätí.

Záver

Je zarážajúce, že v 21. storočí sa vo svete opäť sústredí pozornosť na riešenie potravinovej neistoty. Globálna ekonomická kríza však významným spôsobom zasiahla aj agrárny rezort. Okrem globálnej krízy agrárny rezort dlhodobo čeli problémom, akými sú extrémne prejavy počasia (záplavy a suchá), obmedzená dostupnosť prírodných zdrojov a rastúci dopyt po potravinách v závislosti od rastúceho počtu obyvateľov, úzke prepojenie medzi energetickou a potravinovou bezpečnosťou, rastúca výroba biopalív, zvýšené skrmovevanie obilia hospodárskymi zvieratami, nárast špekulácií s potravinovými komoditami a rastúca závislosť od dovezených potravín v mnohých rozvojových krajinách z dôvodu konfliktov alebo neúspešných politík potravinovej bezpečnosti a znižovanie úrovne globálnych zásob potravín. Vymenované faktory poukazujú na opodstatnenú potrebu riešiť potravinovú bezpečnosť krajín.

Súhrn

Globalizácia neustále prináša do potravinového reťazca nové výzvy a riziká, ktoré sa týkajú zdravia a záujmov spotre-

biteľov na celom svete. Na druhej strane poľnohospodári dlhodobo čelia klimatickým zmenám, reformám, sú konfrontovaní vysokými vstupnými nákladmi a kúpnej sile obchodných reťazcov. Medzi prioritné otázky sa dostávajú témy potravinovej bezpečnosti, zlepšenia ekonomickej životoschopnosti farmárov a ich postavenie v potravinovom reťazci v zmysle zabezpečenia dynamického a konkurencieschopného agrárneho sektora. Aktuálny vývoj poukazuje na potrebu zvýšiť svetovú produkciu potravín, nakoľko dopyt po potravinách by sa mal do roku 2050 zvýšiť o 70 %. Nesporne najdôležitejší aspekt, ktorý je nutné si v súčasnej situácii uvedomiť je, že budúcnosť agrárneho sektora nespočíva iba v produkčnej a ekonomickej funkcií, ale aj vo funkcií ekologickej a sociálnej, na ktorých závisí naša budúcnosť. Cieľom príspevku je analyzovať súčasné problémy v agrárnom sektore vo svete a poukázať na etické aspekty spojené s ich riešením.

Kľúčové slová: agrárna politika, potravinová bezpečnosť, globalizácia, výroba potravín, kolísavosť cien

Príspevok vznikol za podpory riešenia grantovej úlohy MŠ SR č. 1/0230/09 „Konkurencieschopnosť agropotravinárskych podnikov SR na európskom trhu potravín“.

Literatúra

KADLEČÍKOVÁ, M. – FILO, M. 2011. Food security in Central Asia and Eastern Europe and Possible Solutions for Hunger and Malnutrition in these regions. In: Acta oeconomica et informatica, roč. 14, 2011. s. 5 – 8. ISSN1335-2571.

KADLEČÍKOVÁ, M. 2003. Chlieb a mier všetkým ľuďom. In Zborník referátov zo sympózia s medzinárodnou účasťou, konaného v rámci 20. ročníka medzinárodného filmového festivalu Agrofilm 2003 v dňoch 1. a 2. októbra 2003. Nitra, 2003, s. 8 – 13. ISBN 80-89162-01-0.

KOJIMA, D. – MITCHELL, D. – WARD, W. 2007. Considering Trade Policies for Liquid Biofuels. The International Bank for Reconstruction and Development. USA.

ZOELLICK, R. 2011. A New Social Contract for Development, prejav prezidenta Svetovej banky na stretnutí s Medzinárodným monetárnym fondom, apríl 2011, USA.

PARFITT, J. – BARTHEL, M. – MACNAUGHTON, S. 2010. Food waste within food supply chains: quantification and potential for change to 2050. United Kingdom : The Royal Society, 2010. ISSN 3065-3081.

PIPEK, P. 2000. Kvalitný hovězí maso z technologického a spotrebiteľského hlediska. In maso, 2000, roč. 11, č. 3, s. 18 – 22.

Správa o uznaní poľnohospodárstva [online]. Dostupné na: <www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0376+0+DOC+XML+V0>.

FAO. 1996. Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action. World Food Summit 13 – 17 November 1996. Rome.

Nariadenie Rady EÚ č. 1292/96 o politike potravinovej pomoci, riadení potravinovej pomoci a špeciálnych operáciách na podporu bezpečnosti potravín.

Kontaktná adresa:

Ing. Zuzana Kapsdorferová, PhD. Katedra manažmentu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, SPU v Nitre, tel.: +421/37/641 51 23, 51 31, e-mail: zuzana.kapsdorferova@uniag.sk; JUDr. Mária Dobíšová, Katedra manažmentu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, SPU v Nitre, tel.: +421/37/641 41 31, e-mail: maria.dobisova@uniag.sk; Ing. Zuzana Pogranová, PhD. Katedra manažmentu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, SPU v Nitre, tel.: +421/37/6414169, e-mail: zuzana.pogranova@uniag.sk